

18. חתיכה נעשית נבילה ואפשר לסוחטו (סימן צב סעיפים ג,ד

וסימן קו)

א. עיקר הדין. צב,ג

חולין קח,א – משנה. טיפת חלב שנפלה על החתיכה (בתוך הקדירה על אחת מן החתיכות ולא הגיס את הקדירה ולא נחלק טעם הטיפה אלא לאותה חתיכה בלבד), אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה – אסור. ניער את הקדירה (הגיס בה מיד קודם שקבלה החתיכה טעם מן הטיפה והשתא נתערבה הטיפה בכולן), אם יש בה בנותן טעם באותה קדירה – אסור. **גמרא.** אמר רב: כיון שנתן טעם בחתיכה – **חתיכה עצמה נעשית נבלה**, ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה... כרבי יהודה, דאמר מין במינו לא בטיל (כלומר גם הבשר נעשה איסור ולא רק החלב הבלוע בה לכן אוסר אם התבשל עם בשר אחר, משום מין במינו)...¹ **קסבר (רב) אפשר לסוחטו אסור** (גם אם אפשר לסחוט את האיסור מהחתיכה אסור). דאיתמר, רב ורבי חנינא ורבי יוחנן דאמרי: אפשר לסוחטו – אסור, שמואל ורבי שמעון בר רבי וריש לקיש דאמרי: אפשר לסוחטו – מותר.

רמב"ם (מאכ"א ט,ט) – נפל חלב לתוך קדירה של בשר טועמין את החתיכה שנפל עליה חלב, אם אין בה טעם חלב הכל מותר, ואם יש בחתיכה טעם חלב אף על פי שאם תסחט החתיכה לא ישאר בה טעם, הואיל ויש בה עתה טעם חלב נאסרה אותה חתיכה, ומשעריין בכולה אם היה בכל שיש בקדירה מן החתיכות והירק והמרק והתבלין כדי שתהיה חתיכה זו אחד מששים מן הכל החתיכה אסורה והשאר מותר. **וכ"כ רמב"ן** (חולין קח,ב) – הלכה רווחת היא חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת אפילו לדברי חכמים. **וכ"כ רא"ש** (חולין ח,כב), **מ"מ** (שם,ח), **ר"ן**, **רשב"א** (תוה"א ד,א), **וטור.** **וכ"כ שו"ע** (צב,ג) – כשנאסרה החתיכה מחמת החלב, נעשית כל החתיכה איסור, ואם בשלה עם אחרות צריך ששים לבטל כולה (ולא מספיק לשער כנגד החלב הבלוע, כיוון שגם הבשר נעשה איסור כנבלה).

אך הראב"ד (השגות על הרמב"ם מאכ"א ט,ט. ו"כ בשו"ת תמים דעים כא) כתב – אנו אומרים שלא שמענו כל החתיכה נעשית נבלה אלא לדעת ר' יהודה דמחמיר מין במינו אבל לרבנן לא. **ע"כ.**² **וכ"כ ר' משה בר יהודה** (תמים דעים ז בשאלתו לראב"ד) ו"א שזו דעת הרי"ף.³

ב. מתי אומרים חנ"נ. צב,ד

¹ המשך הגמרא – לימא פליגא אדרבא, דאמר רבא: קסבר רבי יהודה כל שהוא מין ומינו ודבר אחר, סלק את מינו כמי שאינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו! אמר ליה: אי דנפל ברוטב רכה (במים) – הכי נמי, הכא במאי עסקינן – דנפל ברוטב עבה (דק דק של בשר ושומן דכוליה מין בשר הוא).

² נראה שסברתו היא, שמכיוון שהחתיכה נאסרה ונשארת באיסורה יש על גוף החתיכה שם איסור כדי לאסור במינו במשהו, אבל אין הכרח לומר שטעמה אוסר שהרי טעם האיסור (טעם בשר וחלב) לא יורגש בתבשיל.

³ ר"ן (על הרי"ף חולין מד,ב) – יש לתמוה על הרב אלפסי ז"ל למה לא פסק ככאן שחתיכה עצמה נעשית נבלה להצריכה שיעור כיצא בה לדברי חכמים שאומרים מין במינו בטיל. ויש אומרים כדי להעמיד דבריו דלא אמרין חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא למ"ד מין במינו לא בטיל.

(1) מקורות הדין

1. משנה תרומות ה,ו – סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר חכ"א אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון (התרומה שבו, שאם נפלה סאה מן המדומע לחולין די במאה חלקים חולין כנגד חלק התרומה שיש בסאה של המדומע) ואין המחומץ (עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה) מחמיץ אלא לפי חשבון (שאם יש מספיק בחלק השאור שבתרומה כדי לחמץ את העיסה האחרת שנפלה אליה אז היא אוסרת אותה).
=> לא אומרים חנ"נ.

2. עבודה זרה עג,א – משנה. יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא. זה הכלל: מין במינו - במשהו, ושלא במינו - בנותן טעם. גמרא. אמר רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן: לא שנו אלא שלא נפל שם קיתון של מים, אבל נפל שם קיתון של מים, רואין את ההיתר כאילו אינו, והשאיר מים רבין עליו ומבטלין אותו. כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן: לא שנו אלא שנפל קיתון של מים תחלה, אבל לא נפל שם קיתון של מים תחלה - מצא מין את מינו וניעור. איכא דמתני לה אמתני': יין ביין - כל שהוא, אמר רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן: לא שנו אלא שלא נפל שם קיתון של מים, אבל נפל שם קיתון של מים, רואין את ההיתר כאילו אינו, והשאיר מים רבין עליו ומבטלין אותו. מאי איכא בין לדמתני לה אמתני' בין לדמתני לה אדרבין? מאן דמתני לה אמתני' לא בעי תחלה, ומאן דמתני לה אדרבין בעי תחלה.
=> יין נסך שנפל ליין היתר אסור בכלשהו, נחלקו מה הדין כשנשפך מים לתערות זו, ללישנא הראשונה אסור, מפני שהיין נסך גורם לכך שגם היין המותר יחשב כאיסור, וללישנא השניה מותר מפני שהיין המותר לא נעשה איסור לפי דעה זו יוצא שבמקרה של תערובת יין נסך ביין היתר לא אומרים חנ"נ.

3. חולין ק,א – דרש רבה בר בר חנה: חתיכה של נבלה ושל דג טמא (ומכירה) - אינה אוסרת (בפליטתה) עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה⁴ ובחתיכות. אוקי רב אמורא עליה (העמיד מתורגמן לפניו לדרוש ולהשמיע לרבים שלא ילמדו מרבה בר בר חנה) ודרש: כיון שנתן טעם בחתיכה (אחת שנתבשלה תחלה עמה קודם שיתן שאר החתיכות בקדרה ולא היה בזו ששים באיסור ונתנה הנבלה טעם בה ואח"כ נתן שאר החתיכות בקדרה. רש"י) - חתיכה עצמה נעשת נבלה, ואוסרת כל החתיכות כולן, מפני שהן מינה. אמר ליה רב ספרא לאביי: מכדי, רב כמאן אמרה לשמעתי - כרבי יהודה, דאמר מין במינו - לא בטיל, מאי איריא כי נתן טעם (למה צריך שחתיכת הנבילה תאסור קודם חתיכה אחת כשירה)? אפילו כי לא נתן טעם נמי (הרי הנבלה לבד היא ממין שאר החתיכות ואוסרת את כולם)! אמר ליה: הכא במאי עסקינן - בשקדם וסלקו (את הנבלה, ונשארה רק חתיכת ההיתר שנעשתה נבילה).
=> חתיכת בשר היתר שקיבלה טעם מבשר נבילה - לפי רב החתיכה עצמה נעשת נבלה ואוסרת חתיכות אחרות משום מין במינו.

(2) דעות הראשונים

בגמרא בחולין ק,א למדנו שחתיכת היתר שקיבלה טעם מחתיכת נבילה נעשת נבילה ואוסרת חתיכות אחרות לשיטת ר' יהודה שסובר שמין במינו במשהו. והקשו בתוס' שם למה צריך שחתיכת הנבילה תתן טעם בחתיכת ההיתר כדי לאסור

⁴ פירורי בשר המתאספים בתחתית הקדרה. ע"פ רש"י חולין צז,ב.

אח"כ את שאר החתיכות משום מין במינו, הרי מין במינו במשהו לר' יהודה ואף אם הנבילה לא נתנה טעם בחתיכת ההיתר אלא אסרה אותה במשהו ממילא אותה חתיכה נאסרה ונעשית נבילה ואוסרת חתיכות אחרות?

רבינו אפרים (הובא בתוס' שם) – היה אומר מתוך כך דאפילו כי נתנה בה טעם אין ההיתר נעשה נבלה שיצטרך ששים כנגד כל החתיכה אלא כנגד האיסור הבלוע הלכך לרב דאמר הכא דמין במינו לא בטיל כשחתיכת היתר קבלה טעם מן הנבלה חשיב האיסור כאילו הוא בעין ואוסרת כל החתיכות במשהו אבל כי לא נתנה הנבלה טעם בה לא היתה אוסרת החתיכות מפני שהם מינה שהרי אין צריך לבטל אלא האיסור לבד וכיון שלא נתנה טעם בחתיכה הוי האיסור כמאן דליתיה דלא הוי כאילו הוא בעין...

ודוקא גבי טפת חלב אמרינן לקמן בפרק כל הבשר (דף קח.) דחתיכה עצמה נעשת נבלה וצריך ששים כנגד כל החתיכה ולא סגי בביטול טיפה לחוד משום דכל חד וחד באפיה נפשיה שרי וכי איתנהו בהדי הדדי אסור הלכך הבשר עצמו נעשה איסור ולוקה אם אכל חצי זית מבשר וחצי זית מחלב ולכך צריך ברוטב ששים לבטל כל החתיכה שנפלה עליה טיפת חלב אבל חתיכת היתר שבלעה טעם נבלה ונאסרה וחזרה ונתנה טעם ברוטב אין צריך אלא ששים לבטל האיסור שנבלע בחתיכה ואין צריך שיעור ששים של אותה חתיכה.⁵ **וכ"פ רשב"א** (תהב"א דא), **רא"ש** (שו"ת כב), **מ"מ** (מאכ"א ט, ח), **וכ"מ מרמב"ם**⁶ וטור.⁷

ר"ת (הובא בתוס' שם) – דנהי דהיא גופה מיתסרא בכל שהוא מ"מ לא אמרינן שתעשה נבלה לאסור כל האחרות כיון שהיא עצמה לא נאסרה אלא ע"י כל שהוא... ואין ראייה לרבינו אפרים מהא דאמר 'אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון' ולא אמרינן שיעשה הכל תרומה דיש לחלק בין דבר יבש לדבר הנאסר ע"י בליעה... וכתב רבינו יהודה **דנראה לר"י להחמיר בדבר כיון דאין ראייה ברורה**.

=> אומרים חנ"נ בשאר איסורים, אך ביבש ביבש (ובחתיכה שנאסרה במשהו מחמת מינו לר' יהודה) לא אומרים חנ"נ. **וכ"פ ר"ן** (על הרי"ף חולין מד, ב), **סמ"ג** (לאוין קמ, קמא), **סמ"ק** (ריג), **מרדכי** (חולין תרצז),

בשיטה זו נחלקו בתירוץ הגמרא בע"ז לגבי יין נסך (והאם אומרים חנ"נ בלח בלח):

תוס' (שם) – יש לומר דההוא דשרי בע"ז אפילו נפלו המים לבסוף יסבור אפשר לסוחטו מותר והיה מתיר כמו כן חתיכה עצמה.⁸ (משמע שאומרים חנ"נ בלח בלח). **וכ"כ רא"ש** (חולין ז, לח).

מרדכי (שם) – ודוקא בחתיכה עצמה מטעם חשיבות החתיכה ואיסור ניכר ומובדל הוא נעשית נבילה ונאסרה לבדה כי איך יצטרף שם היתר אליה לבטל האיסור הבלוע בה ולפיכך אוסרת כולן וצריך לבטל כל החתיכה...

⁵ ולשיטתו מובן מדוע ראינו לגבי תרומה ויין נסך לא אומרים חנ"נ. ועוד ראייה הובאה בתוס' שם – ולפי פירוש רבינו אפרים ודאי ניחא מה שצוה הכתוב להגעיל כלי מדין דהשתא יורה גדולה שאי אפשר להגעיל בתוך כלי אחר היכי משתריא הא אין במים ס' לבטל האיסור ואי שיחזור ומגעילה בשניה (להגעיל פעמיים ואז בפעם השניה יהיה פי ששים לבטל את האיסור מפני שקודם לכן טעם האיסור התערבב במים ועכשיו בסיק יש תערובת מים ואיסור לפי היחס שהיה ביניהם בהגעלה הראשונה) והלא המים הראשונים נעשו נבלה וחוזרין ואוסרין ואי לא משערין אלא באיסור עצמו ניחא. דזה אין לומר דכשאינן בת יומא מגעילין אותה דהא לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא ואין ראייה גמורה מכאן דאיכא למימר דלא אמרה תורה להגעיל אלא כלים קטנים בתוך כלי גדול שיהיה במים ששים כדי לבטל האיסור. ע"כ.

בנוסף כל ראייה זו מבוססת על ההבנה שגם בלח בלח אומרים חנ"נ אך לשיטת המרדכי לקמן שלא אומרים חנ"נ אין כלל ראייה.

⁶ מגיד משנה מאכ"א ט, ח – וכן"ל לדעת רבינו שאין חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר וחלב בלבד שהרי לא הזכיר כן בשאר איסורין.

⁷ הטור לא כתב כן במפורש מה דעתו, אך לאחר שהביא את הדעות כתב 'אדוני אבי הרא"ש הסכים לדעת רבינו אפרים'. וט"ז, ש"ך ודרישה הבינו מזה שאף הטור סובר כרבינו אפרים. וכ"כ הב"י בדעת הטור בסימן צט סעיף ה. אך צ"ע שהרי בסימן צו עמ' רלז, רלח הביא הטור את דברי התרומה שיוצא ממנו שיש חנ"נ בשאר איסורים, ולא העיר ולא הביא חולק. אמנם כתב שם הדרושה, ששם הביא הטור את כל דברי התרומה אע"פ שבזה לא סובר כמותו, ועיין בש"ך צד, כב שתייץ באופן אחר. ובסימן קו נראה מפורש שהטור סובר שלא אומרים חנ"נ בשאר איסורים. אמנם מדר"מ צב, ח מוכח שהבין שהטור אומר חנ"נ גם בשאר איסורים.

⁸ ונראה שכך יתרוצו גם את המשנה בתרומות 'ואין המחומץ מחמיץ אלא לפי חשבון'.

אבל בדבר לח רוטב או תרומה בחולין ויין במים דעבודת כוכבים... דאין האיסור ניכר ונבדל ואין כאן חשיבות איסור מתערב היתר השני עם הראשון ולא שייך כלל למימר חתיכה עצמה נעשית נבילה לעשות הכל איסור ולהצריך ס' עם כל התערובת ושים דבר זה נגד עיניך ונוכל לתרץ מה שהקשה בתוס' פעם לזה ופעם לזה וע"פ זה התרתי מעשה שבא לידי.

ר"ן (שם) – העיקר שנראה לי הוא על הדרך שפירשתי למעלה דחתיכה עצמה נעשית נבלה בבשר בחלב מדאורייתא לפי שבשעת התערובת הוא שמתחדש האיסור ונעשה כל אחד עצמו של איסור ובשאר איסורין אינו אלא מדבריהם שראוי להשוות אותן לבשר בחלב וכיון דלא החמירו אלא משום לתא דבשר בחלב אין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בדברים המתבשלים דומיא דבשר בחלב דדרך בישול אסרה תורה. אי נמי צונן לתוך חם שאף הוא דרך בישול ומש"ה מדומע ומחומץ שאינו דרך בישול לא אמרינן ביה חתיכה עצמה נעשית נבלה וחמרא דהיתרא לגו מיא דאיסורא ה"ה והוא הטעם.

● דאו' או דרבנן

ר"ן (שם) – שגזרת הכתוב כך היא שכל בשר שנתבשל בחלב נעשה איסור מחמת עצמו ואפי' היה אפשר לסחוט חלב שבו אסור ומעתה כיון שאיסורו מחמת עצמו בדין הוא שיהא צריך ששים בשאינו מינו... וכיון שבבשר בחלב הוא כן מן הדין השוו חכמים כל האיסורים לבשר בחלב מדבריהם כל שנתערבו דרך בישול כבשר בחלב. **וכ"כ תוס'** (חולין קח, ב ד"ה 'אמאי') – בעלמא חתיכה של היתר נעשית נבלה מדרבנן. **וכ"כ ש"ך ופמ"ג** (צב, יב).⁹

מהרי"ק (שו"ת קנב) – נראה לע"ד דאפילו לדעת האומרים דהא דחתיכה עצמה נעשת נבלה דהיינו מדאורייתא אפי' בשאר איסורים דלאו בשר בחלב דהיינו דווקא לאיסור אבל לא למלקות. ע"כ. **וכ"מ מתוס'** (שם) **ורא"ש** (חולין ז, לח) שהקשו על ר"ת האומר חנ"נ בשאר איסורים מכלי מדין.¹⁰

ספר האגור (אלף קעז) בשם ר' ישראל אסרליין – דלכולי עלמא הך סברא דחתיכה עצמה נעשית נבלה אינו אלא מדרבנן (מסתימתו משמע שאף בבשר וחלב אמר כן¹¹). **יד יהודה** (הארוך צב, יז) – ודע דאדרבה גם בב"ח יש סברא לומר דהא דחנ"נ אינו אלא מדרבנן, הגם דכל זמן שהם ביחד א"א דלא יהא חתיכה אחת של איסור, מיהו י"ל דהתורה לא אסרה אלא כל זמן שהם ביחד ויש טעם זה בזה, דחד לא תבשל הוא לאכול היינו גדי בחלב אמו אז אסור לאכלם, אבל כשנפרד זה מזה הגם שלא נפרד לגמרי אלא שאין בו עוד טעם חלב, תו לא אסרה התורה כמו בכלאים, רק חכמים גזרו שיהא אפשר לסוחטו אסור כיון שנאסר פעם אחת.

(3) הפסיקה למעשה

⁹ **וביאר בית מאיר** (יו"ד צב) – מנין נלמד מן התורה בבב"ח דאפילו כי נפרדו ע"י סחיטה זה מזה שאסור כ"א בין החלב ובין הבשר בפ"ע דילמא לא נאסר מן התורה אלא דוקא כ"ז שהם יחד כדנפק מן לא תבשל גדי בחלב אמו דהיינו אם נתבשלו והמה יחד שניהם אסורים וחייב על חצי זית מזה וחצי זית מזה אבל כשנסחטו חזר כל אחד להיתירו. ונראה דהאיסור ברור מן התורה עפ"י מה דאיתא... דלא תאכל כל תועבה... וא"כ בבב"ח שברישולו נעשה בכל אחד מהן תועבה שנתבשל יחד פשיטא דשוב כל אחד אף לאחר שנפרדו הוי חתיכת נבילה דהא מ"מ תועבה נעשה בו משא"כ שאר איסורין דלא נעשה תועבה בבישולו שפיר דכ"ז שבלוע בו האיסור נאסר וכשנסחט ממנו חוזר להיתירו מה"ת ואין נעשה נבילה אלא מדרבנן.

¹⁰ הקשה יד יהודה (הארוך צב, יז) – מיהו קשה הדבר מאין למדו כן.

¹¹ אך מהאחרונים (ש"ך, פליתי, יד יהודה) משמע שהבינו שכתב כך רק בשאר איסורים ולא בבשר וחלב.

שו"ע צב, ד – לא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה, אלא בבשר בחלב אבל לא בשאר איסורים.

רמ"א – וי"א דאמרינן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבילה. וכן המנהג פשוט, ואין לשנות... יש אומרים דלא אמרינן חתיכה נעשית נבילה אם נתערב איסור לח בהיתר לח, ואחר כך נתערב הכל בהיתר אחר, ואין צריכים רק ששים נגד האיסור שנפל. ויש לסמוך על זה בשאר איסורים, לצורך הפסד גדול, אבל לא בבשר וחלב. ואם נתערב יבש ביבש, לא

אמרינן בשום איסור חתיכה נעשית נבילה. **וכ"פ נו"ב** (הובא בפת"ש ב) ¹² וכן מוכח מהש"ך (ס"ק טו). ¹³

יש"ש (חולין ז, ט) – נראה בעיני, דוקא ברוטב שנותן טעם דרך בישול, א"כ לא חילקו חכמים דבריהם, דכל היכא דנותן טעם ונאסר אמרינן שנעשה נבילה, אבל דבר לח המתערב בלח, ולא היה בו ס' לבטלן, לא אמרינן כלל נעשה נבילה.

● חנ"נ של בב"ח: נחשב מעתה כשאר איסורים או כבב"ח

ב"י סימן קג – היכא שהיא (הקדרה) בלועה מבשר וחלב שנתבשלו ביחד או בזה אחר זה... כשהוחמו בה מים בתוך מעת לעת... כולי עלמא מודו שהמים נעשו חתיכת נבילה דבבשר בחלב לדברי הכל חתיכה עצמה נעשית נבילה. **וכ"כ הב"ח**, **שו"ע ורמ"א** (קג, ז), **וכ"מ מט"ז** שם שלא חלק.

ש"ך (צד, כב) – הא טעמא דהפוסקים דאמרינן בבשר בחלב חנ"נ הוא משום דבשר בחלב כל חד באפי נפשי שרי וכי איתנהו בהדי הדדי אסור הלכך הבשר עצמו נעשה איסור משא"כ בשאר איסורים, א"כ הכא שכבר נאסר הבלוע בקדרה לא שייך חנ"נ, ומ"מ לדידן דקיי"ל חנ"נ בכל האיסורים אין נפקותא כאן בכל זה. **וכ"פ הג' רש"ל** (סי' צו) **ודרישה** (צב, ח).

ג. אפשר לסוחטו. סימן קנא

חולין קח, א – אמר רב: כיון שנתן טעם בחתיכה - חתיכה עצמה נעשית נבילה, ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה... כרבי יהודה, דאמר מין במינו לא... **קסבר (רב) אפשר לסוחטו אסור** דאיתמר, רב ורבי חנינא ורבי יוחנן דאמרי: אפשר לסוחטו - אסור, שמואל ורבי שמעון בר רבי וריש לקיש דאמרי: אפשר לסוחטו - מותר.

≤ **אפשר לסוחטו** – אם אפשר להוציא את האיסור הבלוע מההיתר, י"א מותר וי"א אסור (לקמן יתבאר שנחלקו מה 'מותר' ומה 'אסור').

חנ"נ – גם החתיכה המותרת נעשית אסורה ואוסרת את החתיכות האחרות.

נחלקו בביאור המחלוקת לגבי 'אפשר לסוחטו' וביחס לחנ"נ. ונראה שיסוד המחלוקת בהבנת המציאות, האם האיסור הבלוע בחתיכה נפלט מהחתיכה ומתערבב בשווה עם שאר החתיכות:

¹² נו"ב (הובא בפת"ש ב) הסתפק לגבי שומן היתר שהותר יחד עם שומן איסור, ואח"כ שומן ההיתר נקרש, האם אומרים בזה חנ"נ אפילו במקום הפסד, כיוון שטעם הקולא בלח בלח הוא שאין החתיכה הנאסרת ניכרת ונבדלת, לפי זה אם נקרשה הוי כמו חתיכה וגם הרמ"א מודה שנעשה נבילה, ואולי כיון שבשעה שנתערב היה לח ולא נעשה נבילה לדעת הרמ"א שוב לא אמרינן שכשנקרש יהיה נעשה נבילה שדבר זה שהחתיכה נעשית נבילה בשאר איסורים חידוש הוא ואין לך בו אלא חידוש.

¹³ מה שכתב הש"ך שם להוכיח מהגמרא בחולין קח, ב, שבבשר וחלב כולם מודים להחמיר שיש חנ"נ בלח בלח, לכאורה אין מגמרא זו הוכחה לכל לח בלח בבשר בחלב, שהרי שם מדובר דווקא בדרך בישול, שהגמרא שם אומרת שכזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב, החלב שנבלע בבשר נעשה נבילה וכשנפלט אסור את שאר החלב משום מין במינו. והאם אומרים חנ"נ בלח בלח של בשר וחלב תלוי גם בשאלה האם אומרים חנ"נ בדרבנן, לקמן. וכ"כ פמ"ג על הש"ך שם.

חולין צב, – כחל בששים (אם בישראל את הכחל בלי לקורעו עם עוד בשר) – וכחל מן המניין. אמר רבי יצחק בריה דרב משרשיא: וכחל עצמו – אסור, ואי נפל לקדרה אחרת – אסור. אמר רב אשי, כי הוין בי רב כהנא איבעיא לן: כי משערין – בדידיה משערין, או במאי דנפק מיניה משערין? פשיטא דבדידיה משערין, דאי במה דנפק מיניה, מנא ידעין? אלא מעתה, נפל לקדרה אחרת לא יאסר (אחרי שאמרת שמשערים כנגד כל הכחל אם כן בהכרח סובר אתה שכל החלב שבכחל נפלט ממנו והתערב בתבשיל)! כיון דאמר רב יצחק בריה דרב משרשיא: וכחל עצמו – אסור, שויוה רבנן כחתיכה דנבלה.

=> כחל שבישלו עם בשר והיה פי 59 כנגדו הבשר מותר אך הכחל אסור. אע"פ שמהגמרא משמע שכל החלב יוצא מהכחל ומתפשט בתבשיל.

תוס' ורא"ש שם – וא"ת ומה טעם הכחל עצמו אסור והלא כל החלב הכנוס לתוכו בגומות נפלט לחוץ ונתפשט ונפלט בשוה לכל החתיכות כדאמר דמשערין בכוליה וי"ל לפי שמתחלת בשולו קודם שיצא החלב לגמרי נאסר החלב שבכחל מפני טעם הבשר שבו ואז לא היה יכול לצאת בקריעה (כיוון שנבלע ע"י הבישול בבשר הכחל) הילכך אף לאחר שנגמר בישולו שכבר יצא כולו תו לא לישתרי דאפשר לסוחטו אסור, ואפילו למ"ד אפשר לסוחטו מותר הכא גזרין שמא יאכלנו קודם שיצא כולו.

רשב"א (תוה"ב ד,א) – דאי נפל לקדירה אחרת אסור לפי שאנו חוששים שלא פלט כל חלבו בקדירה ראשונה ועדיין נשאר מקצת חלבו בתוך הכחל ולא ידעין כמה ולפיכך חוזר ואוסר עד שיהא גם בקדירה השנייה חמשים ותשע חלקים כנגדו של כחל.¹⁴

(1) 'אפשר לסוחטו' לגבי החתיכה 'וחנ"נ' לגבי הפליטה

בהגדרת 'אפשר לסוחטו' יוצא מדברי התוס' לעיל שנחלקו מה דין דין החתיכה כאשר הטעם שנבלע בחתיכה התפשט והתבטל בשישים, מ"ד אפשר לסוחטו מותר סובר שהחתיכה חוזרת להיות מותרת. ומ"ד אפשר לסוחטו אסור סובר שהחתיכה נשארת באיסור.

לפי זה המחלוקת היא רק לגבי החתיכה והמושג 'חנ"נ' הוא בא ע"ג מ"ד אפשר לסוחטו אסור ומחדש שלא רק שהחתיכה אסור אלא אף היא אוסרת. **וכ"כ רש"י** (חולין קח,א)¹⁵ **וכך פירשו המאירי והטור** (לקמן).

ואם טעם האיסור נפלט לגמרי מהחתיכה כו"ע מודים שהחתיכה מותרת:

חולין קיב,א – אמר רב נחמן אמר שמואל: אין מניחין כלי תחת בשר (כדי לאסוף את השומן הנוסף ממנו) עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו (עד שיצא כל המשקה האדום שבו)... מתקיף לה רב אשי: ודלמא, תתאה מטא (החלק התחתון שלצד הגחלים נצלה) עילאה

¹⁴ לפי התוס' גם למסקנה ברור לגמרא שהחלב יוצא כולו ומתפשט בשווה בתבשיל, אך לרשב"א הגמרא חוזרת בה מהבנה זו ואומרת שאנו חוששים שלא כל החלב יוצא, ונשאר עוד חלב בעין בכחל, ולכן הכחל אסור ואוסר. וכ"כ ט"ז צ,ג.

¹⁵ ז"ל – אפשר לסוחטו באיסור שנבלע בהיתר ונתן בו טעם ואסרו וחזר ובישל ההיתר הזה עם היתר אחר שאפשר האיסור הנבלע בזה ליסחט ממנו וליחלק בהיתר האחרון ואין בו כשיעור לאסור את האחרון. אי קסבר (אפשר לסוחטו מותר) – הותר גם הראשון מפני שנפלט האיסור ממנו ולכתחלה הוא דאסור שאין מבטלין איסור לכתחלה ומיהו דיעבד שרי לאכול אף הראשון.

לא מטא? אלא אמר רב אשי: לית ליה תקנתא אלא - משדא ביה תרתי גללי מלחא (שתי חתיכות מלח), ומשפייה (ומערה בנחת את השומן העליון לכלי אחר).

תוס' ורא"ש – ואפילו למ"ד (לעיל דף קח:) אפשר לסוחטו אסור יש להתיר כאן ולא אמרינן מיד כשנוטף השומן מן הבשר נאסר מחמת דם המעורב בו ושוב לא יועיל לו תרי גללי דמלחא דכיון שהדם נפרש ממנו לגמרי אין נשאר בו טעם ואפילו משהו דכך היו בקיאים בדבר המותר ולא דמי לאפשר לסוחטו דלעיל דהתם אין האיסור יוצא לגמרי אלא שמתבטל.

(2) אפשר לסוחטו אסור וחנ"נ עניין אחד

לגבי כחל למדנו שלדעת הרשב"א האיסור שבלוע בחתיכה לא יוצא ומתפשט בשווה בתבשיל ולכן ודאי שהוא לא מפרש כתוס' את המושג 'אפשר לסוחטו' שהרי גם אם יהיה שישים אין ודאות שהאיסור נסחט מהחתיכה.

ובאמת כותב הרשב"א (חולין קחב) – וההיא פלוגתא דאפשר לסוחטו כך אני מפרש דלא שייכא אלא בבשר בחלב, ומאן דס"ל אפשר לסוחטו אסור אם נפלה טפת חלב על חתיכה ונתנה טעם בחתיכה כל מה שנסחט מן החתיכה אפילו טעם בשר אסור הוא... ומ"ד אפשר לסוחטו מותר ס"ל מה שנסחט מן החתיכה טעם בשר מותר הוא ואינו אסור אלא טעם חלב שבתוכה... אבל טעם בשר של חתיכה אינו אסור ואינו אוסר בשאר החתיכות כדאמרינן נמי בשאר אסורין.

=> נחלקו מה דין הטעם הנפלט מחתיכת ההיתר, אילו היה אפשר לסחוט את ההיתר בנפרד מהאיסור. למ"ד אפשר לסוחטו אסור החתיכה נעשית איסור ואף פליטתה אוסרת, ולמ"ד אפשר לסוחטו מותר רק הטעם הבלוע אוסר אך ההיתר לא אוסר. ובמילים אחרות מחלוקתם היא האם חתיכה נעשית נבילה או לא.

(3) האם החתיכה חוזרת להיותה

השאלה היא רק לסוברים שלא אומרים חנ"נ בשאר איסורים והחתיכה נאסרה משאר איסורים.

● דעות הראשונים

רשב"א (תוה"א ד, א) – לא אמרו אפשר לסוחטו אסור אלא בב"ח בלבד... ומכל מקום מודה הרב (אפרים) ז"ל בחתיכה שנבלעת מאיסור ואחר כך נפלה אותה חתיכה לקדירה שיש בה ששים לבטלה אפילו הכי היא עצמה אסורה לפי שהיא כבר נאסרה והאיסור הנבלע בתוכה אינו יוצא (כולו לגמרי) ומתערב מה שאין כן בדבר הנבלל ונימות, שאם נפל דם וכיוצא בו לתוך רוטב של היתר ואסרו מחמת מיעוטו, ואח"כ נתרבה הרוטב של היתר עד שיש בין כולו ס' לבטל הדם כולו, מותר,

שהכל נבלל ונתערב. **ובשו"ת הרשב"א** (א,תצה ובמיוחסות לרמב"ן קנא) **ביאר** יותר – חתיכה שבלעה איסור ואין בה לבטל את האיסור אי אפשר לחזור ולהתירה לעולם שהרי היא עצמה נאסרה בודאי מחמת מה שבלעה ואף על פי שאתה מרבה עליה כל היום היא באיסורה עומדת דאי אפשר לעמוד על האיסור הבלוע אם יצא מתוכה אם לא... חתיכות בשר או ירקות וכיוצא בהן שנאסרו מחמת בלע אי אפשר להתיר אותן חתיכות ואותן ירקות, שלא נודע שנשחט מהם איסור הבלוע.¹⁶

עוד כתב הרשב"א (שו"ת א,תצד) – נראה לי שגם היא מצטרפת לבטל את האיסור, תדע שאם היה אפשר לסחטה היא עצמה מותרת. ועד כאן אי אתה אוסרה אלא שאי אפשר לסחוט את האיסור שבה... והרי זה ככחל שאמרו כחל בששים וכחל מן המנין וכחל עצמו אסור.

=> בשאר איסורים לא אומרים חנ"נ ולכן חתיכת ההיתר מצטרפת לפי שיש לבטל את האיסור. אך חידש הרשב"א שגם אם היה פי שישים כנגד החתיכה – החתיכה נשארת אסורה לעולם, מפני שאין אנו יודעים כמה יצא מהחתיכה, ומשמע שגם אם ניתן לגוי לטעום זה לא יועיל מפני שחכמים אסרו את החתיכה לעולם כמו בכחל. אמנם זה דווקא בחתיכה, שבחתיכה האיסור לא יוצא ממנה לגמרי ומתערב בשווה, אלא נשאר בה איסור יותר מאשר בחתיכות אחרות, אך בלח, כיוון שהכל מתערב בשווה ויש פי שישים כנגד האיסור הכל מותר.¹⁷

וכ"פ המאירי (חולין קח,ב) מטעם אחר – בשאר איסורין אין רואין אותה אלא באיסור האוסרן ולא נשער בכלה אלא שאין אומרים בו חתיכה עצמה נעשית נבלה לשער בכלה אלא שמ"מ היא עצמה תיאסר לעולם דאפשר לסחטו אסור אף בשאר איסורין ולמדת שיש חלוק בין חתיכה עצמה נעשית נבלה לאפשר לסחטו.¹⁸

=> גם המאירי אסר את החתיכה, אך לא מטעמו של הרשב"א אלא מפני שמפרש את המחלוקת לגבי אפשר לסחטו כרש"י, שנחלקו לגבי החתיכה האם היא אסורה ומותרת, והלכה כמ"ד אפשר לסחטו אסור.

אך מהטור נראה שסובר שאפשר לסחטו מותר (וכפירוש רש"י) ולכן תמה על הרשב"א – איני מבין דבריו דכיון שהכל מצטרף לבטלו ע"כ הטעם מתבלבל בכולו וכיון שמתבלבל בכולו א"כ נתבטל.¹⁹

● למעשה

¹⁶ המשך דבריו – כמה אנשים אמרו לי בשם הכותב שתמה עלי במה שאמרתי שחתיכה עצמה אסורה, אמרתי א"כ מצינו הגעלה באוכלין. אמרו לי כן בשמו אין ה"נ אם נעשית כן בשוגג, אבל לכתחלה אסור לפי שאין מבטלין איסור לכתחלה, אמרתי זו קשה מן הראשונה שאין אומרים אין מבטלין איסור לכתחלה אלא כשמבטל האיסור ואכלו. אבל לסחוט את האיסור ולהוציאו מתוך ההיתר אין זה מבטל איסור, אלא מכשיר את ההיתר ומפריד ממנו האיסור שאם כן בטלת כל הגעלה וליבון וטיחת הכחל.

¹⁷ **דר"מ צב,ב, ח"ב, ש"ך קוב, וגר"א קוב, כתבו שהרשב"א סובר שאפשר לסחטו אסור וחנ"נ שני עניינים הם, ואף לרבינו אפרים הלכה שבשאר איסורים אפשר לסחטו אסור והחתיכה נשארת באיסורה. אך קשה שהרי מבואר בדבריו לא כך. וכ"מ שהבינו ב"י ורע"א קוב,א,ג.**

¹⁸ המשך דבריו – אסור אלא שיש מפרשים בסוגית הגמ' אפשר לסחטו אסור ואוסר כל השאר ולפי זה הוא ענין אחד עם חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא שלא יראה לפרש כן לפי הסוגיא.

¹⁹ **מה המקור להבנת הטור שטעם האיסור הבלוע מתפשט בשווה: הקשה הב"י** – ואני אומר שאיני מבין דברי רבינו... דמנין לו להכריח כן דאי משום דמצריכין ששים כנגד כל האיסור אין משם ראייה דהא אפילו אם ברור לנו שאין הכל מתפשט ומתבלבל אנו מצריכים ששים כנגד כולו וכדאמרין (חולין צז,ב) גבי כחל בדידיה משערינן דאי במאי דנפק מיניה מנא ידעין.

וכתב דר"מ ליישב – ונ"ל לפרש דבריו דס"ל דגבי טיפה שנפלה (על חתיכת בשר שמחוץ לרוטב) לא חיישין להא, דהא אילו ניער וכיסה הקדירה מיד אז החתיכה ג"כ מותרת כדלעיל סימן צב, ולא חיישין שמא נשאר מן האיסור בחתיכה והוא הדין כאן. **והט"ז דחה את דבריו** – דבר פשוט הוא שגם לרשב"א מותר אפי' אותה חתיכה כאן כיון דבאותו פעם שהחלב פולט לאותה חתיכה יש לה סיוע משאר חתיכות. **וכתב** שהמקור של הטור הוא מהתוס' שהובא לעיל לגבי כחל.

שו"ע קו, א – חתיכה שבלעה איסור, ואין בה ס' לבטלו, שנפלה לקדרה, אינה אוסרת אלא לפי חשבון איסור שבה, שאם יש במה שבקדרה מצורף עם החתיכה עצמה ששים כנגד איסור הבלוע בה, מותר מה שבקדרה, אבל החתיכה עצמה אסורה. לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי²⁰

מה שאין כן בדבר הנבלל ונימות, שאם נפל דם וכיוצא בו לתוך רוטב של היתר ואסרו מחמת מיעוטו, ואח"כ נתרבה הרוטב של היתר עד שיש בין כולו ס' לבטל הדם כולו, מותר, שהכל נבלל ונתערב.
ובשו"ע צט, ג, כתב – בשאר איסורים, חוץ מבשר בחלב, חתיכה הבלועה מאיסור מצטרפת לבטל האיסור.

רמ"א קו, א – ולפי מה שנוהגין לומר בכל האיסורים חתיכה נעשית נבלה, אין חלוק.

ד. פרטים נוספים

דנו הפוסקים בגדרי חנ"נ, שלושת הדינים הראשונים שייכים לכל הדעות ושלושת האחרונים רק למ"ד חנ"נ בשאר איסורים.

(1) בדרבנן. סימן צ, א

חולין צז, ב – כחל (שהחלב שבו אסור מדרבנן עם בשר, כיוון שהוא חלב שחוטף) בשישים – וכחל מן המנין (כלומר מספיק פי 59 כנגדו). אמר רבי יצחק בריה דרב משרשיא: וכחל עצמו – אסור (אע"פ שנפל לשישים), ואי נפל לקדרה אחרת – אסור.

רשב"א – יראה לי שאם נפל (כחל) בראשונה בפחות מתשעה וחמשים הכחל עצמו חזר כחתיכת נבלה כדרך שביארנו בבשר בחלב ולפיכך אם נפל לקדרה אחרת צריך ששים והוא. **וכ"פ רמ"א וט"ז**.
=> אומרים חנ"נ בדרבנן, וכתב **או"ה** שה"ה בשאר איסורים, וכן מוכח מסימן עב, ג, שלדעת מרדכי, סמ"ג, סמ"ק, שע"ד, **רמ"א וש"ך** אומרים חנ"נ לגבי לב שהתבשל בדמו, אע"פ שדם מבושל אסור מדרבנן. **וכ"פ ט"ז** צב, יא.

רמב"ם – אם היה בפחות משישים (וכחל מן המנין, כלומר היה פחות מפי 59) הכל אסור ובין כך ובין כך אם נפל לקדרה אחרת אסור אותה ומשערין בו בשישים כבראשונה. **ב"י** – כלומר שהכחל מן המנין (ולא אומרים שנעשה נבלה). **וכ"פ רא"ה**, **וכ"פ שו"ע**. אמנם אין זה מוכיח שלא אומרים חנ"נ בדרבנן, שהרי לדעת הרמב"ם כל אסורי דרבנן בטלים בחמישים ותשע, ואף שהב"י (עמ' רנו) לא סובר כך, אפשר שדעתו כדעת הרא"ה שדוקא בכחל הקילו שלא יהיה סופו חמור מתחילתו.
אמנם הרמב"ם (מאכ"א טו כו, כז) כתב – איסור של דבריהם מבטלין האיסור לכתחלה. כיצד חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף ונתן טעם בקדרה מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם וכן כל כיוצא בזה. **וכ"מ מהג"מ** (שם אות כ).

²⁰ שו"ע צב – אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת. וכתבו הרמ"א והט"ז שהעיקר כפי מה שכתב בסימן קו, וכן מוכח בב"י בסימן קו. וכתב ש"ך – נראה ליישב דמ"ש כאן ר"ל לפי שכתב מקודם גבי בשר בחלב, דאם היתה ראויה להתכבד ואינו מכירה אינה בטילה באלף וקמ"ל דאין כן בשאר איסורים אלא דבטיל ברוב כשאינו מכירה כיון דאין איסור מחמת עצמה, וכדלקמן ר"ס ק"א, ואז אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת ומותר לאכול כולם.

=> **לדעת הרמב"ם** עוף בחלב לא נעשה חנ"נ, וא"כ מוכח שסובר שלא אומרים חנ"נ בדרבנן.²¹

בפנה"ל לד, 19 כתב שבשעת הצורך אפשר להקל בשאר איסורים.

(2) חנ"נ במקצת החתיכה

חולין צו, ב – משנה. ירך שנתבשל בה גיד הנשה, אם יש בה בנותן טעם – הרי זו אסורה.

תוס' 'אם יש בה בנ"ט הרי זו אסורה' – לאו בגיד לחודיה משערינן דבכדי קליפה שסביביו מסייע לגיד לאסור דמשעה שנמלח נאסר כדי קליפה סמוך לו. **וכ"כ הג"א בשם ר"י ומהרי"ח, מרדכי, אגודה, ואגור בשם מהרי"ל**²² (הובאו בש"ך צא, ח) **וכ"פ ב"ח, ב"ש** (הובאו בש"ך כב, י). **וכ"כ ש"ך צו, ט** – היכא שבישלו צנן שלם שנחתך בסכין של גוי או של איסור, כיון דאין אוסר יותר מכדי נטילה אם יש בתבשיל ששים נגד הנטילה שרי (כיוון שכדי נטילה נעשה נבילה). **וכ"כ תו"ח וט"ז שם.**

=> כאשר מקצת החתיכה נאסרה אותו מקום נעשה חנ"נ ואם בישלה צריך פי ששים כנגד המקום שנאסר, ולא רק כנגד האיסור הבלוע בו.

מהר"מ מלובלין – אע"ג דמתחלה לא נ"נ רק הנטילה מ"מ מיד כשנותנו בתבשיל נעשה כל הצנן נבילה דהוי אותה הנטילה איסור דבוק אם אין בצנן עצמו ס' נגד הנטילה. **וכ"מ מלבוש** (הובאו בש"ך בסימן צו).
=> כאשר מקצת החתיכה נאסרה, ובישלה, כל החתיכה נעשתה נבילה מדין דבוק (שיתבאר לקמן) וצריך פי ששים כנגד כולה.²³

רי"ו (הובא בב"י ס"ס קה) לגבי ירך שהתבשל עם גיד הנשה ונאסר לפני כן במליחה בכדי קליפה – י"מ דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא כשהיא עומדת בפני עצמה, אבל כאן שהקליפה מחוברת עם הירך אינה נעשית נבלה ולפי זה ירך שנתבשל בו שומן גיד הנשה דמשערינן בששים אין צריך לשער אלא בו בלבד אבל לא בקליפה כי הקליפה אינה נעשית נבלה כלל לפירוש זה. **וכ"כ תוס' (חולין צו, ב) ד"ה 'אפילו' בשם היראים** (אמנם התוס' דחה אותו), **וכ"כ מרדכי בשם הראב"ה** (הובאו בש"ך קא, ו), **וכ"כ הר"ן** (ע"פ שיטתו בדין חנ"נ לעיל) – דכיון דחתיכה עצמה נעשית נבלה מבשר בחלב למדנו, אין אומרים כן אלא דומיא דבשר בחלב דרך בישול ואין בבשר בחלב קליפה מן התורה, דדרך בישול אסורה תורה בדוקא.

²¹ **נחלקו בדעת מרן: הפר"ח** צב, יז כתב – במידי דאסיר מדרבנן אין בו דין חתיכה נעשית נבילה, וכן כתב הרמב"ם... וכן נראה בדעת המחבר ממה שכתב לעיל גבי כחל שנאסר דאע"פ כן משערינן בששים כבאשונה וכמו שכתבתי לעיל בסימן צ' ס"ק ה' ע"ש, וכן עיקר דלא אמרינן חתיכה נעשית נבילה אלא דוקא במידי דאסיר מן התורה וכפשט דברי הרמב"ם.

ערך השלח (יו"ד צב) מה שכתב הפרי חדש דלא אמרינן חנ"נ באיסור דרבנן ושכן דעת מרן בסימן צ גבי כחל ליתא דבבית יוסף סוף סימן ק מוכח בהדיא גבי שומן הגיד דלמ"ד חנ"נ בכל האיסורים צריך ששים נגד כל החתיכה שהשומן דבוק בה אע"ג דאינו אלא מנהג. ע"כ. **ונלע"ד** להוסיף שכך נראה מהבית יוסף בסימן צ שהביא את הסבר הרא"ה מדוע משערינן פי חמישים ותשע ולא אמר שלא אומרים חנ"נ בדרבנן. אלא **שבשו"ת תפילה למשה** (ג, יא) דחה את ראיית ערך השלח מסימן ק והכריע כדעת מרן לפי הפר"ח שלא אומרים חנ"נ בדרבנן.

²² שכתב – עוף שנמלח בלא חתיכה וניקוב ורידין יטלם ויקלוף הבשר סביב, ואם נתבשלה בהן צריך ששים נגד הורדין והקליפה שנאסרה במליחה. וכ"כ ב"ח וב"ש.

²³ **ש"ך** – זה אינו דכיון דאין הנטילה אסור מצד עצמה (אלא מטעם איסור שבלעה), וגם אינה איסור ניכר ומובדל וגם אינו נאסר רק כדי נטילה לא שייך למימר ביה איסור דבוק, וודאי דל"ד לכל איסור דבוק שבסימן ע"ב וצ"ב.

=> לא אומרים חנ"נ במקצת החתיכה, לכן משערים כנגד האיסור שבלעה בלבד ולא כנגד אותו מקום שנאסר.

פנה"ל לד, 19 – אפשר להקל על סמך צירוף דעת השו"ע (שבשאר איסורים לא אמרים חנ"נ).

(3) האם אומרים חנ"נ כשלא נודע מהתערובת

או"ה (כד, 1) – מיהו בתוספת היתר (לתערובת שנאסרה) אפי' (זו תערובת) לח בלח ולח ביבש ויבש בלח (דהיינו תערובת טעמים) יש ג"כ חילוק בין נודע לו בנתיים או לא, דאע"ג דנעשה פעם אחת נבילה כולו, פי' שלא היה בהיתר לבטלו בס', מאחר שלא נודע לו באותו פעם ולא טעים ביה עתה טעמא דאיסורא נוכל לומר שפיר שמצטרף כל ההיתר יחד לבטלו. **וכ"פ תו"ח** (פה, ח) – נראה דיש לסמוך אדברי או"ה דאפילו בדבר לח אם נתערב קודם שנודע התערובת שרי. => רק אם נודע מהתערובת כשלא היה בהיתר כדי לבטל את האיסור - נעשה נבילה, אך אם לא נודע ואח"כ הוסיף היתר לתערובת וכשנודע לו כבר היה שישים כנגד האיסור, התערובת מותרת ולא אומרים שקודם שנודע נעשתה נבילה.

ש"ך (צט, טו) – דברי האו"ה והרב צ"ע דכיון דקי"ל חנ"נ א"כ מיד שנתערבה נ"נ ומה בזה שלא נודע מ"מ מיד נחשב כחתיכה נבילה ולא מצינו בשום פוסק לחלק בין נודע או לא...²⁴ והכי מוכח נמי מדברי כל הפוסקים שהקשו למאי דקי"ל חנ"נ בכלל האיסורים מהמדומע והמחומץ שאין אוסרים אלא לפי חשבון וכהנה קושיות רבות ויישבו בדוחק ויש מהן שפסקו מתוך כך דל"א בשאר איסורים חנ"נ ואם איתא הוה ליה לתרוצי דהתם מיירי בלא נודע...²⁵ ואולי גם הרב חזר בו ולכך לא כתב דין זה בהגהותיו וצ"ע... אלא ודאי דאין לחלק בזה כלל בין נודע או לא. **וכ"פ פר"ח, רע"א ופמ"ג** (הובאו בפת"ש צט, 1).²⁶

מנחת יעקב – עיין בש"ך... ונלע"ד דמ"מ לח בלח ולא נודע יש לסמוך על האו"ה והרב, כיון דבלאו הכי דעת כמה פוסקים דלא אמרינן חנ"נ לח בלח.

(4) באיסור משהו

²⁴ ועיין שהביא לכך הוכחה מהגמרא בחולין קח. שהקשתה לגבי בשר שנפל לקדירה של חלב הרי החלב שנבלע בקדירה נעשה נבילה ואוסר את החלב משום מין במינו במשהו לר' יהודה, לכאורה כאן הגמרא הייתה יכולה לתרץ ולהעמיד בלא נודע ולכן אין חנ"נ וכשיטת או"ה. אלא שהגמרא תירצה תירוץ אחר, ביורה רותחת דמבלע בלע ומפלט לא פלט.

²⁵ המשך דבריו – והכי מוכח נמי להדיא ממה שכתב הסמ"ק והטור והמחבר בסימן צ"ד ס"ב דאם תחב כף של חלב בקדירה של בשר ב' פעמים ולא נודע בנתיים צריך ב' פעמים ס' והיינו מטעם שכתב הג' מרדכי, מהרי"ל ותה"ד דבפעם א' חיישינן שנשאר בו מעט חלב ונעשה כל הכף נבילה וכיון דלא נודע בנתיים לא נתבטל וצריך שוב פעם שני לבטל וכמ"ש שם.

²⁶ **ז"ל הפמ"ג** – בלא נודע לענין חתיכה נעשה נבילה בבשר בחלב וודאי אסור מן התורה ובשאר איסורין בהפסד מרובה אין בידי להקל. **וכתב פת"ש** – משמע דגם להחמיר לא ברירא ליה.

וכתב רע"א (הובא בפת"ש צט, 1) על מה שכתב הש"ך שאולי הרמ"א חזר בו – לענ"ד הקלושה לית ביה ספיקא דבדואי חזר הרב דהא לעיל (סימן ע"ג ס' ו') נמצא כבד דבוק וכו', וכתב עלה בהג"ה ולכן וכו' נ"נ וצריך ס' נגד כל העוף, ולשון נמצא וכו' משמע דלא הרגישו שהכבד נשאר בעוף עד אח"כ שנמצא כן, הרי אף בלא נודע אמרינן נעשה נבילה, וכן פסקין (ס' ע"ב ס"ג) גבי לב. וכעת עלה ברעיוני ישוב להש"כ, י"ל... בלב וכבד בעי ס' נגד כל העוף דמיירי שנמצא דבוק בעוד דהקדירה רותחת, וכיון דהעוף נשאר באסורו נעשה עתה אחר הידיעה העוף נבילה ואוסר לאחרות כאלו עתה נפלו לקדירה אחרת, אבל היכי דלא שייך כן כגון דסלקו להעוף מהקדירה קודם שנודע, או דנצטנן הקדירה קודם שנודע, בזה הוא דנסתפק הש"ך אם הרמ"א חזר בו או לא, ובזה דכתב הפרי מגדים דלא ברירא ליה להקל בהפ"מ דגם להחמיר לא ברירא ליה.

חולין ק,א – דרש רבה בר בר חנה: חתיכה של נבלה ושל דג טמא – אינה אוסרת עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות. אוקי רב אמורא עליה ודרש: כיון שנתן טעם בחתיכה – חתיכה עצמה נעשת נבלה, ואוסרת כל החתיכות כולן, מפני שהן מינה.

=> מכאן למדנו שדבר שנאסר במשהו משום מין במינו (לר' יהודה) לא אוסר אח"כ חתיכות אחרות במשהו (ובלשון הט"ז 'תרי משהו לא אמרינן'), ורק אם היה בהיתר כדי נתינת טעם מהאיסור הוא אוסר אח"כ במשהו (הסוברים חנ"נ בשאר איסורים אומרים שזה מדין חנ"נ, ורבינו אפרים הסביר שזה מפני שעבר חלק משמעותי מהאיסור ולכן הוא אוסר במשהו כמו חתיכת האיסור עצמה). בנוסף לכך הסוברים חנ"נ בשאר איסורים למדו מכאן שאין חתיכה נעשית נבילה מאיסור משהו אח"כ היה מהאיסור כדי נתינת טעם.²⁷

• תרי משהו

מוסכם שלא אומרים חנ"נ בדבר שנאסר משהו בכל האיסורים ובכל התערובות (אפילו לח בלח²⁸).

דנו האחרונים לגבי הכלל הראשון שנלמד מהגמרא 'תרי משהו לא אמרינן', שאין דבר שנאסר במשהו אוסר אח"כ במשהו, מתי הוא חל?

מוסכם שכלל זה נאמר רק לגבי חתיכה שבלעה טעם כלשהו מאיסור האוסר במשהו, אבל לא לגבי לח בלח. מפני שממשות האיסור התערבה בהיתר, לכן אם משהו מיון נסך נשפך ליין כשר היין נאסר ואוסר גם כאשר ישפך אח"כ יין כשר נוסף. **וכ"כ הט"ז** – דצריכין אנו לבאר דהא דכתבו התוספות דתרי משהו לא אמרינן, שם מיירי שחתיכת האיסור היתה ניכרת ולא התירו שם אלא פליטתה שאינה אוסרת במשהו... אבל בלח בלח שנתערב בדרך זה אין להקל כיון שכבר נאסר הלח הראשון בתערובתו לא מהני ליה אחר כך תערובת השני דאותו איסור אינו מתבטל לעולם. **וכ"כ נקה"כ**.

נחלקו באילו איסורים נאמר הכלל שחתיכה שנאסרה במשהו לא אוסרת אח"כ במשהו:

ט"ז – כיון שאמרינן סברא זאת באיסור משהו במין במינו לר' יהודה, שהוא מן התורה, מכ"ש שנימא הכי באיסור משהו דמדרבנן כגון חמץ בפסח דאיסור משהו שלו מדרבנן פשיטא שכל שנאסר תחילה מחמת מינו במשהו אינו אוסר אח"כ אם נפל לאחרים ויש ס' כנגדו דאז אין משהו אוסר.

=> דין זה נאמר בכל האיסורים. וחידש, שאע"פ שלא נעשית נבילה כאיסור משהו, היא נעשית נבילה ואוסרת כמו איסור רגיל וצריך פי שישים כנגד כולה.²⁹

²⁷ **תוס'** (חולין ק,א) – וא"ת למה לי שחתיכה של היתר קבלה טעם מן הנבלה, אפילו לא נתנה טעם נמי, דהא במינה אוסרת בכל דהו (לדעת רב) **ואומר ר"ת** דנהי גופה מיתסרא בכל שהוא מ"מ לא אמרינן שתעשה נבלה לאסור כל האחרות כיון שהיא עצמה לא נאסרה אלא ע"י כל שהוא. ע"כ. ובהמשך מוכח מדבריו שכך הדין לגבי יין נסך האוסר במשהו, וז"ל – ומיהו י"ל דהתם מיירי כגון שלא היה שם יין נסך כדי ליתן טעם בשל היתר שברור ולא נאסר אלא ע"י כל שהוא וכיון דלא הוי אלא משהו לא אמרינן חתיכה עצמה נעשת נבלה כדפרישית לעיל (ואם נשפך מים שיש בהם כדי לבטל את המשהו יין). **וכ"כ רא"ש** (חולין ז,לח).

²⁸ כדמוכח מתוס' שם שכתב כך לגבי יין נסך.

²⁹ ותמה עליו בנקה"כ – לפענ"ד שגגה היא, דכיון דאמרינן דלא נעשית נבלה מחמת שנאסרה במשהו, אם כן למה יצטרך אחר כך ששים נגד החתיכה (ומספיק רוב).

אך נקה"כ כתב – אין דבריו נכונים... לא דמי למה שכתבו התוספות... דהתם היינו טעמא דכיון דלא אמרינן דהחתיכה נעשית נבלה כיון שלא נאסרה בנותן טעם, א"כ ליכא למימר דאותו משהו שבחתיכה יאסור כל החתיכות האחרות, דכיון דחתיכה לא נעשית נבלה א"כ לא הוי אותו משהו לגבי החתיכות האחרות מינו, דלא שמעינן לרבי יודא דאמר מין במינו לא בטיל אלא כשאותו מין הוא של איסור לבדו, אבל לא כשכח אחר מעורב בו, דהא אותו משהו הוא מעורב והחתיכות אינם מעורבים, אם כן אין מין זה דומה לחבירו. והכי משמע להדיא ממה שכתב הר"ן סוף פרק גיד הנשה (שם לו, א דבור ראשון) וז"ל... אע"ג דאמר רבי יודא מין במינו לא בטיל, לא שמעינן ליה הכי כל שטעם אחר של היתר מעורב בו, עכ"ל. אבל בחמץ בפסח בתבשיל, כיון דאוסר במשהו בין במינו בין שלא במינו, א"כ אפילו תימא דכיון שכח אחר של היתר מעורב בו חשיב אינו מינו, מכל מקום הא אוסר במשהו אפילו שלא במינו. העולה מזה, חתיכה שנאסרה מחמת דבר שיש לו מתירין, וכן חמץ בערב פסח משש ולמעלה, וכל דבר האוסר במשהו במינו, אם נפלה החתיכה אחר כך לחתיכות אחרות ונתבשלה עמה, אפילו היא ג"כ מינו אינו צריך ששים נגד החתיכה, וכל שכן שאינו אוסר במשהו.

=> מה שאמר ר"ת, שחתיכה שנאסרה במשהו לא אוסרת אח"כ משום מין במינו לדעת ר' יהודה, לא נאמר לגבי כל חתיכה שנאסרה במשהו, אלא זה דווקא אם החתיכה נאסרה במשהו מאיסור שאוסר במשהו רק במינו, (כגון מין במינו לדעת ר' יהודה, דבר שיש לו מתירין וחמץ בערב פסח משש שעות ולמעלה), והטעם לכך הוא שחתיכה שנאסרה במשהו שהתערבה בחתיכות היתר אחרות זו תערובת מין בשאינו מינו, כיוון שבחתיכה אחת יש תערובת ('שתי כוחות') ובחתיכות האחרות לא מעורב כלום. וכיוון שגם לא נעשתה נבילה לא צריך שישים כנגדה, ומספיק שיהיה שישים כנגד האיסור הבלוע, אך אם החתיכה נאסרה מאיסור שאוסר במשהו גם באינו מינו, כגון חמץ בפסח בתערובת טעמים, היא אוסרת במשהו ממה נפשך.³⁰

(5) אין הנאסר אוסר יותר מן האוסרו. סימן קה סעיף יד

תרומה (סימן נג) – מלח הבלוע מדם ונתנוהו בקדירה, אם יש ס' כדי שיעור של מלח הכל מותר ואין צריך יותר אע"פ שהמלח נעשה נבלה וגם עדיין המלח נתן טעם בקדירה אף ביותר מאלף הוי הכל מותר, לפי שאין להמלח כח לאסור יותר מאם היה כולו דבר הנבלע מדם או נבלה האוסרו דאז יתבטל בס', ואין לו דין מלח אסור כגון מלח של הקדש ושל ע"ז שאוסר בכל עד נתנית טעמו שזהו יותר מאלף. **וכ"כ תוס'** (חולין קח, ב ד"ה אמאי). **וכ"כ רמ"א** וביאר – דכל מקום שאין האוסר יכול לילך שם, אין הנאסר אוסר יותר מן האוסרו.

סמ"ג (לאוין קמא) – **ריב"א** ו**ר"ש** חולקין עליו בדבר ואומרים שמאחר שהמלח נימוח עם דם כולו ומתערב בכל הקדירה ומוליך איסורו עמו יש לשער כאילו הדם כולו מלח. **וכ"פ ר"ן** (על הרי"ף מג, ב).

ב"י – כל זה אינו אלא לדעת ר"ת דסבר דבכל האיסורין אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה דאילו לדעת רבינו אפרים דאמר דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב א"צ ששים אפילו כנגד המלח דבששים כנגד האיסור הבלוע בו סגי. **וכתב הרשב"א** (תוה"ק ד, א), מלח שנאסר מחמת דם או מחמת ציר של נבלה ונפל לקדירה **ויש בקדירה ששים כנגד משהו של מלח** אע"פ שטעם המלח נטעם ונרגש בקדירה וטעם אינו בטל אפילו כן מותר לפי שאין רואין את המלח כמלח אסור מחמת עצמו וכמלח של ע"ז אלא כדם או ציר הנבלה שאסרוהו עכ"ל. **וזה כדברי ספר התרומה ואע"פ שהוא פוסק כדברי רבינו אפרים לא נמנע מלכתוב כן משום דבמלח**

³⁰ אמנם לדעת נקה"כ חמץ בפסח אוסר ביבש ביבש במשהו רק במינו, משום שחמץ נחשב דבר שיש לו מתירין, ואין דין דבר שיש לו מתירין בשאינו מינו, ולכן חתיכה שנאסרה מחמץ במשהו והתערבה ביבש בטלה ברוב, מפני שלפי מה שלמדנו לעיל חתיכה שמעורב בה משהו איסור היא נחשבת מין אחר לעומת היתר גמור, ורק אם נאסרה מחמץ בכדי נתנית טעם לא בטלה.

וכיוצא בו לא נפקא לן מדי בין שיש בה ששים כנגד האיסור הבלוע ליש בה ששים כנגד כל המלח דאין לך קדירה שאין בה יותר משיעור כל מלח הניתן בה כמה מאות פעמים ואם לא יהיה בה יותר מששים כנגד כל המלח היא מלוחה ביותר ואינה ראויה לאכילה כלל ואין לספר הימנה. ויותר נכון לומר דאפילו לדברי רבינו אפרים לא משערין ששים כנגד הדם לבדו משום דלא ידעין כמה דם בלוע במלח הילכך צריך לשער כנגד המלח. **וכ"כ שו"ע** – אם יש ס' כנגד המלח, מותר.

(6) לא אומרים חנ"נ בהיתר. סימן צד סעיף ו

חולין קיא,א – אמר חזקיה משום אביי, הלכתא... צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר - אסור לאוכלו בכותח, וה"מ צנון - דאגב חורפיה בלע.

תרומה (סימן ס) – צריך לזהר שלא יחתוך בסכין חולבת לא שומין ולא בצלים אם רוצה לתתן עם בשר לפי שהן חריפין ודמו לצנון, ואם שגג וחתך לא סגי בהדחה שהרי נבלע בהם ונתפשט הטעם (כשחתך לחתיכות קטנות, אך אם חתך לכתכות גדולות נבלע רק כדי נטילה. כמבואר בסימן צו), ואם אחרי כן נתנן בקדירה רותחת מותר בששים לבטל טעם הסכין הבלוע בירק (והיינו כדי הסכין), אבל אם חתכה בסכין של גויים שזהו איסור הבלוע בירק אז צריך ס' בקדירה שיעור כל הירק, דחתיכה עצמה נעשית נבלה (אף בשאר איסורים) וצריך ששים כמוה. **וכ"כ טור. וביאר הג' הסמ"ק** (ריג) – והיינו טעמא משום דגבי בליעת האיסור חשבינן כולה חתיכה כבליעה עצמה (חנ"נ), וגבי בליעת היתר דבשר בחלב לא חשבינן כולה חתיכה כבליעה עצמה ויש לומר דטעמא דבליעת איסור היינו משום דאפשר לסוחטו אסור פירוש שאם היה יכול לסחוט האיסור הנבלע חוץ מן החתיכה שלא היה נשאר בו טעם איסור כלל מכל מקום אסורה החתיכה לעולם כיון שחל עליה שם איסור שעה אחת וזה הטעם לא שייך גבי בליעת היתר. **וכ"פ הרמ"א**.

שו"ע – צנון או סילקא שחתכם בסכין בשרית... אם לא נטל מהם כדי נטילת מקום ובשלם בחלב צריך ששים כנגד מה שנגע מהסכין בהם וה"ה לחתכם בסכין של גויים (כשיטתו שלא אומרים חנ"נ בשאר איסורים).

ע"פ זה כתב או"ה (לא,ג) – אין בקדירה מן החלב אלא לפי שיעור המדומע במים דהא בהיתר לא חשבינן כל החתיכה כבליעה עצמה (כלומר אם החלב היה עשירית משיעור המים, מספיק שבבשר שבשיל אח"כ יהיה פי ששים כנגד עשירית מדופני הקדירה). **וכ"כ ט"ז** (צב,כד), **פת"ש** (צה,א), **ולבושי שרד** (הובא בפת"ש קג,ד). **ולשיטת השו"ע** שלא אומרים חנ"נ בשאר איסורים ה"ה אם גם בישל תחילה איסור עם היתר, שמשער כנגד המדומע של האיסור בהיתר.

לכן אם לדוג' עירבב עם כף עץ תבשיל חלבי ולאחר מכן תוך מעת לעת עירבב תבשיל בשרי, לא צריך פי ששים כנגד כל הכף אלא כנגד היחס בין החלב לשאר המרכיבים שהיו בתבשיל החלבי.

מהר"ם מלובלין – אם יש ששים נגד הבשר הבלוע בבצל אז אף הבצל מותר אע"פ שלא נמחה ונתמעך ואין צריך להפרישו, אבל אם חתכו הבצל בסכין של איסור אפילו יש ששים צריך להפריש הבצלים מן התבשיל דקיי"ל אפשר לסוחטו אסור. **וכ"כ ש"ך** (צב,כג) **וט"ז** (צו,ה).

ה. איסור דבוק. סימנים עב.ג. צב.ד

(1) עיקר הדין

נחלקו הפוסקים לגבי עוף שבישלו עם ליבו שלא קרע אותו מהדם הכנוס בו.

סמ"ק (מצווה רה) – אם נתבשל (העוף) בחתיכות קטנות ונמצא הלב מחובר באחת מהם יש לחוש שמא תשאר אותה חתיכה לבדה במעט רוטב ותהא חתיכה נעשית נבלה מפני הלב הדבוק בה ואין בה ס' ויפלוט ברוטב ויאסור אחרת, אך המחמיר תבא עליו ברכה והמקיל לא הפסיד כי אין לנו להחזיק ריעותא בזה.

מרדכי – אם העוף מחותך לנתחים והלב דבוק לחתיכה ואין בחתיכה ס' לבטל דם הלב חתיכה עצמה נעשית נבילה וצריך ס' לבטל החתיכה. **וכ"כ סמ"ג** (לאוין קלז) **בשם רש"י ור"י, וכ"כ שע"ד** (יכה), **ל"ו שערים** (שער יב). **וכ"פ רמ"א** **וש"ך**.³¹

רשב"א (תוה"ק ג,ג) – אין הפרש בדבר זה בין שהלב דבוק עם העוף ובין שאין דבוק עם העוף לעולם אין משערין בכל העוף אלא בלב לבדו. **וכ"פ טור ושו"ע** (וכשיטתם שלא אומרים חנ"ג בשאר איסורים).

(2) דעת המחמירים

• הטעם

או"ה כח – הטעם מפרש בסמ"ק דמאחר שדבוקה בה האיסור, חיישינן שמא פעם אחת נשאר לבדו ברוטב בסוף העירוי או שמא הוציאוה פעם אחת רותחת חוץ לקדירה ונעשית נבלה לפי שלא היה בה באותו פעם ס' נגד האיסור והחזירה ומשנאסר לא הותרה עוד, דהא אפשר לסוחטו אסור. וכ"כ ט"ז.
הגש"ד י, כח – דממהר לבלוע טפי. **וכ"כ ש"ך** – הטעם דאותה חתיכה שהאיסור דבוק בה ממהרת לבלוע האיסור תחלה ונעשית מיד נבלה.

• איסור דרבנן

כתב הטור על דברי הסמ"ק (שהובא לעיל) – ולא נהירא דלמה נחוש לזה. **וביאר הט"ז** – והטעם שדם שבישלו אינו אלא מדרבנן, וה"ל ספיקא דרבנן, ואין זה דומה למ"ש הטור סימן ק"ז גבי דגים דחיישינן שמא נשארו (עם דג טמא) דשם יש איסור דאורייתא, וה"ה כאן בחתיכת בשר שנדבק בה הלב שנתבשל עם שאר חתיכות ויש מקום לחוש שמא היתה עם החתיכה אחרת אחת לבד בלי תערובת אחרים ודאי חיישינן כמו

³¹ וכתב שע"ד כה – וראיה מירך שנתבשל בה גיד הנשה דאם יש בה בני"ט אסורה (ושאר התבשיל לא מצטרף) (חולין צו,ב). וכ"כ הגש"ד ואגודה (הובאו בש"ך ק,ח) וכ"כ או"ה כח,ג.

בדגים דלקמן. וכ"פ הט"ז צב, יב שרק באיסור דא' אומרים דין דבוק. אך קשה, שכתב בסימן ק, ד שיש דין דבוק בשומן הגיד, אע"פ שאיסורו מדרבנן בלבד. וצ"ע.

אך רוב הראשונים והאחרונים לעיל שהחמירו בדבוק החמירו גם לגבי לב שאיסורו מדרבנן. וכן לטעמו של הש"ך לא שייך לחלק בין דא' לדרבנן.

● **איסור שנפל על היתר, האם נחשב דבוק?**

או"ה – בשר צונן שנפל לחלב צונן ואין ס' כנגדו ונתנו לקדירה, אם יש ס' בחתיכה וכל מה שבקדירה לבטל החלב שעליה אף החתיכה עצמה מותרת דכל זמן שהיתה צוננת לא נאסרה ומשתתחיל להרתיח יש ששים בקדירה נגד החלב ול"ד לכחל שנתבשל בלתי קריעה ולבשר שנתבשל בדמו שהוא עצמו אסור אפי' באלף אע"פ שלא נאסרו ג"כ מקודם, דהתם מאחר שמתחילת ברייתו בליעת האיסור בגופו ולא מבליעת מקום אחר חשוב האיסור דבוק בהן ויש חילוק בין איסור הדבוק לאיסור שנפל על היתר. ואפילו אם מגביה החתיכה שנפל עליה האיסור אח"כ לבדה לחוץ לגמרי בעוד שהיא רותח מותרת דהא כבר נתערב האיסור בכל הקדירה ולא היתה בכולה נ"ט מן האיסור. **וכ"כ ט"ז צב, יג.** ונראה שמה שכתב שדין דבוק הוא באיסור שדבוק בהיתר מתחילת ברייתו, הוא רק סימן לכך שהוא דבוק ממש, אלא כוונתו שבד"כ איסור שנפל על היתר לא דבוק בו כ"כ ולכן אין בו דין דבוק.

● **הצטמק ונדבק לחתיכה בשעת הבישול. ש"ך עב, יז**

רש"ל – (יש דין דבוק ב)חתיכה שהלב דבוק בה... או יכול להיות בתוך הרוטב דרך בישול נצטמק באיזה חתיכה. **ש"ך** – אין דבריו מוכרחים.

● **מונח בתוך ההיתר. ט"ז צב, יב**

או"ה – דג טהור שנמצא במעיו, לאחר שנתבשל, שרץ או דג טמא, ולא היה בדג עצמו ששים נגדו וכל כה"ג חיישינן וכו'. **וכ"כ מהרי"ל** לגבי התולעת שצדו בה את הדג שנמצאה בראשו, שצריך פי ששים בראשו כנגד התולעת³² ואין שאר התבשיל מצטרף.

ט"ז – לפי הסברא נראה דלא הוי דבוק, דהא מונח במקום שאפשר לרוטב לבוא לכל הצדדין, וכיון שדין דחנ"נ בשאר איסורים אינה אלא מדרבנן יש לצדד גם כאן להקל ולא הוי חנ"נ.

● **יש שישים בהיתר כנגד האיסור הדבוק, האם צריך קליפה?**

³² נראה שמדובר שחתך את הראש משאר הדג ולכן צריך פי ששים בראש בלבד, אך הדג הוא שלם לכאורה גם שאר הדג מצטרף.

מהר"ל – נתבשלו לפתות שקורין רובא"ן ונמצא תולע בא' מהן, ואמר מהר"י סג"ל מאחר דיש באותה לפת ס' נגד התולע גם היא עצמה מותרת בקולף מקום התולע. **הובא בט"ז** לגבי תולעת שבראש הדג. <=> גם אם יש פי שישים צריך קליפה. **או"ה טו,ב** – נוהגים לקלוף סביב הלב בדבוק (כשיש שישים). **וכ"כ בהג"ה עב,ב**. **וכתב תו"ח כז,ו** – ואע"ג דלא מצינו בבישול קליפה מכל מקום נראה לי טעמו דכיון דנתבשל עמו, בודאי כבר נמלח עמו ונאסר ממנו כדי קליפה, ולכן צריך להסיר אותה קליפה. **וכ"כ ש"ך**. **וכתב בדר"מ עב,ז** – וכל זה אינו אלא חומרא בעלמא דאין דם אסור במליחה דכבולעו כך פולטו. <=> אם לא נמלח קודם לא צריך קליפה.

(3) דעת המקילים. סימן קנ"ב

רשב"א ושו"ע קו – חתיכה שיש בה חלב שנתבשלה בקדירה שיש בה ס' לבטל החלב, צריך ליזהר שלא יסיר שום דבר מהקדירה בעוד חתיכת האיסור בתוכה, דחיישינן שמא תשאר באחרונה בשעה שאין בקדירה ס' לבטל החלב. וגם לא יוציאנה תחלה, שחלב שבה יאסור אותה.³³ נמה תקנתה, יניחנה עד שתצטנן הקדירה.³⁴

<=> חתיכת חלב הדבוקה לחתיכת בשר שהתבשלה בקדירה עם עוד חתיכות בשר ויש פי שישים כנגד החלב הכל מותר, ואפילו החתיכה שדבוק אליה החלב, ומזה מוכח שלא סוברים להחמיר באיסור הדבוק, שאם היו סוברים להחמיר היו צריכים לאסור את החתיכה.

³³ **ש"ך** – ואין להקשות דהא ע"כ החתיכה נמלחה תחילה דאי לאו הכי היתה אסורה משום דם, וא"כ ע"כ נאסרה תחלה משום שנמלחה עם החלב שבה ושוב אינה חוזרת להיתירה, י"ל דמיירי שהוא חלב דרבנן או חלב של בהמה כחושה דאינו אסור במליחה אלא כדי קליפה לדעת הרשב"א והמחבר בסי' ק"ה, א"נ מיירי שהיה בחתיכה ששים נגד החלב ואח"כ קודם הבישול נחתך ממנה.

³⁴ **תפארת צבי** (הובא בפת"ש קו,א) – ה"ה בכבוש, אם נתבשל איסור בקדירה והיה ס' ואח"כ נצטנן התבשיל ונתמעט ההיתר שעכשיו אין ס' דאם נכבש כשיעור כבישה אסור עתה התבשיל דלא כרב אחד שרצה לומר שאינו מוסיף בליעה יותר ע"י כבישה.